

ben az ott (a Dunántúlon, E. I.) élő késői avarok magyarok voltak.” — „Amikor biztosan állítjuk, hogy a késői avarok magyar helyneveket adtak, mivel e korból avar eredetű helynevek nem maradtak fenn, úgy érezzük, túlértékeljük a helynevekkel kapcsolatos megfontolások igazságértékének növekedését a vizsgálódás során.” Nos, döntsön az olvasó!

Ami a régészeti lelőhelyeket, pontosabban temetőket fellelt helyeit illeti, magunk már 1974-ben lezártuk a rájuk vonatkozó vizsgálódásunk egyik részét, megyénként, illetve a környező, Kárpát-medencei országok lelőhelyeit részletes térképekre vittük fel, kiegészítettük és helyesbítettük *Csalány Dezso* úttörő jellegű, 1953-ban közzétett munkáját (térképeinket *Egyed Endre* rajzolta). Munkánkat alaposan megrostálta és kiegészítette még egy évtizednyi ismeretanyaggal *Szentpéteri József*. Térképei kiadásra várnak. 1984-re — segédletünkkel — elkészültek *Bobkov Viktor* aspiráns térképei a honfoglaló magyarok IX–X. századi temetőinek ismert lelőhelyeiről. Mindezek alapján, egybevetve a késői avarok és a magyar honfoglaláskor temető-lelőhelyeinek térképeit, méghozzá a célnak megfelelő, kisléptékű kivitelben, kiderült, hogy nem arról van szó, hogy a honfoglalók (László Gyula-i terminussal: Árpád magyarjai) kikerülték az avar szállásokfalvak mellett létesült temetőket akkor, amikor elkezdtek temetkezni az új hazában. Egyrészt — bár kétségtelenül kis számban — vannak olyan lelőhelyek, ahol ugyanazon a ponton temetkeztek késői avarok és honfoglaló magyarok (l. *Fülöp Gy.* cikkét az *Alba Regia XVI.* kötetében), de az ilyen temetőket egyes avar és magyar sírjai között az időbeli távolság több mint fél évszázados. A lényeg az, hogy a honfoglaló magyarok gazdálkodása más talajú és növényzetű tájakat igényelt, mint a már szinte teljesen letelepült késői avaroké. Ennek a kérdésnek az elemzésekor nem volt szükség *Bóna István* vagy mások eredményeinek, később közölt nézeteinek felhasználására, a fentebb említett térképek vonatkozásában. Sajnos, ezek a térképek nem kerültek közlésre. Ami a helynév-

ként megmaradt törzsneveink melletti temetőket illeti, szabadjon megjegyezni, hogy például *Budakeszi* községben *honfoglalás kori* temetőt tártam volt fel, és nem késői avart... Lezárva a térképek kérdését, úgy látjuk, hogy maga László Gyula, miközben mindig nagyléptékű térképek között vonatkozó munkáiban, most rádböbent arra, hogy csak megfelelő léptékű térképekkel lehet véleményét alátámasztania, és eljutott a fentebb általunk is képviselt nézetig, hogy ti. az életforma-gazdálkodás határozta meg a honfoglaló magyarság településhelyeinek kijelölését.

László Gyula nemrégén töltötte be nyolcvanadik életévét. Örülünk, hogy közöttünk van és lehet vele vitatkozni, csupán megjegyezzük, hogy minden régész-szakember vitatja a kettős honfoglalás hipotézisét, még az a Kiss Attila is, akit a támogatók sorában említ.

A további tanulmányok, amelyeket külföldi jellegű sajtóorgánumok részére írt a szerző, most ebben a kötetben majdnem gyöngyosorra állnak össze, és bennük jó gondolatok sziporkáznak. (Szt. István királyunk Prágában őrzött állítólagos kardjával kapcsolatosan talán érdemes lett volna a vonatkozó szlovák szakirodalmat is szemügyre venni, mintegy kiegészítésként, az 1939-ben közölt cikk „felfrissítéseként”). Mielőtt a könyv végére érünk, egy sor értékes, nagy királyaink személyéhez közvetve vagy közvetlenül kapcsolódó tanulmány, előadás szövegét olvashatjuk egy csokorban. Ezután már a halott barátokról szóló két cikk következik. Végül a cikkgyűjteményt néhány sajátmagáról önmarcangolóan, elgondolkoztatón írt oldal zárja. Az utolsó előtti a régészetünket egyre inkább izgató kérdés szubjektív fessegetésével, az etnikai kérdéssel van motiválva. A sok szép és jó gondolat mellett örülünk annak, hogy László Gyula azon ritka magyar régész-kutatók közé tartozik, aki soha nem félt az elméleti kérdésektől, sőt kötetnyit is kiadott ezek vizsgálatáról, nem becsülvén le alapvető fontosságukat. (*Gondolat Kiadó, 1990. 277 o.*)

Erdélyi István

Draskovich János:

HOROLOGII PRINCIPUM, AZAZ AZ FEJEDELMEK ÓRÁJÁNAK MÁSODIK KÖNYVE, GRÁC, 1610

Az Akadémiai Kiadó a Bibliotheca Hungarica Antiqua című faksimile sorozatának 23. köteteként megjelentette Draskovich

János Guevara-fordítását *Komlövöski Tibor* tanulmányával mindazon örömére, akiket érdekel a magyar politikai-didaktikai iro-

dalom története. A szépen reprodukált szöveg természetesen örömet okoz a régi és szép könyvek gyűjtőinek is, hiszen kevesen rendelkezhetnek az eredeti példánnyal. Az Egyetemi Könyvtár példányáról készült a másolat, amely kitűnő állapotban maradt fenn.

Komlövsvzki ismerteti a fordítás megszületésének körülményeit, Draskovich életrajzát, Guevara könyvének elterjedését, a munka politikai-didaktikai és irodalmi jellegzetességeit és magyarországi hatását. Az a tény, hogy Guevara könyve egy részének fordítása csak a XVII. század elején jelenhetett meg Magyarországon, azzal magyarázható, hogy itt nem alakulhatott ki udvari élet, még ha erre történtek is kísérletek az erdélyi fejedelemségben vagy egyes főuraknál. Draskovich csak a második könyvet fordította le, amely nem kizárólag a fejedelmek, hanem főemberek erkölcsi normáival és viselkedésével foglalkozik, mert nálunk elsősorban ennek volt aktua-

litása. A XVII. századi magyar fejlődés jellemzőjeként kell azonban megemlíteni, hogy amikor Prágai András csaknem két évtized múlva megjelenteti Guevara teljes munkáját, úgy, hogy ő csak az első és a harmadik könyvet fordítja és a másodikat Draskovich tolmácsolásában adja közzé, akkor annak már politikai jelentősége kerül előtérbe. Rákóczi Györgyöt, aki a megbízást adja, elsősorban a *politicum* érdekli. Tanulságos tehát beilleszteni ezt a fordítást a magyar politikai gondolkodás, a politikai irodalom fejlődési menetébe. A tanulmányíró külön is kiemeli e könyv érdekes történeteit, amelyek inkább a szépirodalomhoz, mint a politikai irodalomhoz tartoznak. A fordítás nemcsak a történetek fordításával, hanem stílisis tulajdonságaiival is a magyar szépproza értékes alkotása. (*Akadémiai Kiadó, 1990. Faksimile kiadás.*)

Köpeczi Béla

Bogdán István:

MAGYARORSZÁGI HOSSZ- ÉS FÖLDMÉRTÉKEK, 1601—1874

Némi mérnöki elfogultsággal azt mondhatnám: a nagy francia forradalomnak az emberiség haladása szempontjából talán a leginkább előremutató vívmánya az egységes mértékrendszer megalkotása volt. Az emberiség általános üdvét szolgáló intézkedés jelentőségét az is mutatja, hogy már alig egy évvel a forradalom kitörése után az alkotmányozó nemzetgyűlés megbízására a francia tudományos akadémia megkezdte egy „egységes és megváltozhatatlan mérték- és súlyrendszer” kidolgozását, amelyet azután a Konvent 1793-ban törvényesen nyilvánított Franciaországban, és 1799-ben bevezeték az országban.

Magyarország meglehetősen későn, 1874-ben csatlakozott a méterrendszerhez, ha figyelembe vesszük, hogy például Hollandiában 1816-ban, Spanyolországban 1849-ben vezették be. Az is igaz viszont, hogy Angliában csak 1965-ben tudták elhatározni magukat az áttérésre, ami egyáltalán nem volt olcsó és zökkenőmentes művelet.

Pedig azt, hogy milyen felmérhetetlen a jelentősége egy globalizálódó világereszkedelem és forradalmi módon alakuló technika korszakában — mint amilyen a 18. századtól kezdve indult be az emberiség életében — az egységes mértékrendszernek, azt jól példázza Bogdán István kitűnő, alapmű értékű könyve, amely pedig csupán

kétféle magyarországi mértékegység: a hossz- és földméréssel összefüggő lineáris és területi mértékek leírását, összehasonlítását adja közre, a 17. század kezdetétől a mértékrendszer magyar bevezetésének évéig. Így is igencsak vaskos könyv kerekedett a három évszázadnál rövidebb időszak hazai hossz- és területmértékeiből. Nem meglepő a terjedelem, hiszen a korszakban magyar földön 108 hazai és 8 kivételesen alkalmazott külföldi hossz- és területmértéket használtak, és a közreadó fró által megismert, feltárt földmértékek száma 81 (de ezek egyúttal 91 alapegységet hordoznak magukban). Ráadásul e mértékek között a legtöbb esetben nem is volt olyan jól definiált, egyszerű és általánosan használt összefüggés, mint a számunkra ma már természetesen ható decimális (tizes) átszámítás. Ehelyett például csak a rófre a következő néhány, méterben megadott érték élt: budai régi: 0,6031; kassai: 0,662; brassói, erdélyi stb.: 0,6252; királyi: 0,6282; eperjesi: 0,632; mérnöki: 0,6738; selmeczi: 0,7584; bécsi: 0,783; budai új: 0,79 m, hogy csak néhány kiragadott esetet idézzek. Kétségtelenül jelentős kereskedői és elismertetéshez használat közben.

Éppen ezért szenzációs és lenyűgözően